

MANAMENTS QUE DÓNA L'ARQUEBISBE DE TARRAGONA, PERE DE COPONS I DE COPONS, AMB MOTIU D'UNA VISITA PASTORAL A VILABELLA, L'ANY 1737.

Per Jaume Aguadé i Sordé

Introducció

Intentarem fer un breu estudi sobre un document que es guarda a l'Arxiu Parroquial de Vilabella (l'Alt Camp). Es tracta d'un plec de sis fulls de 33x22, amb un total d'onze pàgines, que contenen els manaments que donà l'arquebisbe de Tarragona, en Pere de Copons i de Copons, al rector de la parròquia, al batlle ⁽¹⁾ i al poble en general, amb motiu d'una Visita Pastoral que féu a la vila el dia 26 de juny de 1737. Les tres primeres pàgines són escrites amb caràcters d'impremta, la qual cosa vol dir que els manaments o les ordres que donà després d'haver efectuat la visita eren els mateixos o les mateixes a totes les parròquies visitades. En canvi, la resta de les pàgines, són manuscrites, cosa que evidencia que els dits manaments fan referència exclusivament a Vilabella, per qüestions que detectà després de la inspecció.

La llengua del document

El document és escrit totalment en català. ⁽²⁾ Sobre aquest fet no podem pas oblidar que la literatura religiosa del segle XVIII, malgrat el Decret de la Nova Planta, 1716, és escrita quasi totalment en llengua del poble. L'Església es manté fidel a la nostra parla, i si bé trobem intents de castellanització ja a partir del segle XVI, sobretot des del temps de Felip II, ⁽³⁾ en què molts bisbes són forasters, hem de valorar molt positivament l'esforç que fan els bisbes catalans, com el d'Urgell, Pau Palau, en manifestar que per tal que triomfin les tesis de la predicació, s'ha de parlar l'única llengua que entén el poble, és a dir, el català. Així ho proclama ja el concili de Tarragona de l'any 1595, i més tard, el de 1635. ⁽⁴⁾

Al segle XVIII, continuen les disputes sobre la utilització de la llengua catalana o castellana en la predicació o en qualsevol activitat pastoral de l'Església. Així, en el sínode de Tarragona de l'any 1704, l'arquebisbe Josep Llinars, ⁽⁵⁾ torna a insistir que la predicació es faci en llengua materna. No obstant això, molts bisbes de les

diòcesis catalanes, empren el castellà en les seves comunicacions, sobretot en les més oficials, i altres ho fan en ambdues llengües. Diguem, si més no, que dels deu arquebisbes que té la diòcesi de Tarragona en el transcurs del segle XVIII, només cinc, són catalans, la qual cosa va ajudant a la castellanització dels documents eclesiàstics. Hem d'assenyalar, però, que l'arquebisbe que tanca el segle XVIII és Francesc Armanyà i Font, de Vilanova i la Geltrú, un prelat que segueix els corrents moderns de la Il·lustració, la qual cosa fa, sens dubte, que utilitzi solament la llengua castellana en els seus escrits.

L'arquebisbe

L'arquebisbe autor del document objecte del nostre estudi, Pere de Copons i de Copons, regeix la seu tarragonina 24 anys (1729-1753). És de Vilafranca del Penedès i de família noble. El seu germà Agustí, fou marquès Malgrat que la majoria dels fundadors, en esclatar la Guerra de Successió, es declararen partidaris de l'Arxiduc Carles, el futur Carles III, Agustí de Copons fou un fervent filipista, per la qual cosa l'any 1718 fou nomenat regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Segurament per aquesta fidelitat de la família Copons, Felip V va proposar Pere, llavors bisbe de Girona, des de feia dos anys com a arquebisbe de la seu primada de Tarragona, llavors bisbe de Girona, des de feia dos anys. Era també canonge de Barcelona i Inquisidor General de Catalunya. El nou Arquebisbe de Tarragona era, doncs, lluny, per formació i per cronologia, de les idees il·lustrades i fins i tot jansenistes que entraren en certs sectors eclesiàstics a la segona meitat del segle XVIII, i que, a Tarragona, es concretaren, a finals de segle, amb l'arquebisbe Armanyà. ⁽⁶⁾ Era, naturalment, un home fervorós de les doctrines del Concili de Trent. Els seus biògrafs ens el presenten com un gran prelat, piadós, i molt gelós de la seva dignitat eclesiàstica. ⁽⁷⁾ Va convocar quatre concilis provincials a Tarragona.

Quan l'Arquebisbe Copons visità la Parròquia de Vilabella l'any 1737, i li lliurà el document que estudiem, feia ja 9 anys que regia l'Arxidiòcesi i, per tant, ja en tenia coneixença. I també tenia bon coneixement de la nostra població ja que ell, l'arquebisbe, fou qui va fer parar les obres de la nova ermita en construcció, l'any 1732, perquè va considerar que era massa gran i podria fer competència a l'església parroquial. Aquest sorollós conflicte, entre el poble i la Mitra, va provocar greus tensions entre la població, tantes que l'ermita de Vilabella no s'ha acabat mai. ⁽⁸⁾

La visita pastoral

Nosaltres, però, ens limitarem a parlar de la Visita Pastoral. I cal dir, de bon antuvi, que una visita pastoral; tenia i té encara una importància capital en el govern d'una diòcesi, sobretot a partir del Concili de Trent, que la va regular. Així el Codi de Dret Canònic diu que serveix *per a conservar la doctrina sana i ortodoxa, mantenir els bons costums, corregir els dolents, promoure la pau, la innocència, la pietat i la disciplina al poble, i a la clerecia, i ordenar tot allò que, segons les circumstàncies, redundi en bé de la religió.* ⁽¹⁰⁾ L'arquebisbe sabia molt bé totes aquestes característiques d'una visita pastoral, ja que analitzant detingudament el document hom s'adona, de seguida, que toca tots els temes i postulats abans esmentats.

Així, el seu escrit ens parlarà de la doctrina, dels costums, de la moral i de la innocència, de la pietat i de la disciplina del poble. I com que aquesta doctrina, aquests costums i aquesta moral, tot ho hem de circumscriure a la primera meitat del segle XVIII, ens trobem davant d'un document d'un valor incalculable per a conèixer la manera de ser i de viure de les persones i, per tant, de la societat i fins i tot de l'extraordinària influència que tenia l'Església sobre els pobles en aquells temps.

No cal dir que tot plegat ha evolucionat d'una manera sorprenent i lògica alhora, i que precisament el valor històric radica en conèixer una manera de comportar-se i de viure molt allunyada de la realitat dels temps actuals. No ens pertoca ara, en aquest estudi, fer un judici seriós i impecable d'aquests valors consuetudinaris o doctrinals, ni de les penes o sentències que podríem anomenar inquisitorials que imposa l'arquebisbe en cas que no es compleixin els seus manaments o prescripcions. Ens apartaríem del nostre propòsit.

El document és encapçalat pel següent títol que dóna un to solemne i majestuós a l'escrit: *Manaments fets per lo illustríssim y Reverendíssim Semyor Don Pere de Copons y de Copons, per la Gràcia de Déu, y de la S. Sede Apostòlica Archebisbe de la Santa Matropolitana Iglésia de Tarragona, Primat de las Españas, del Consell de sa Magestat. En la Visita que Personalment ha fet en la Parroquial Iglésia de S. Pere Apòstol de la Vila de Vilabella dels presents Arquebisbat de Tarragona als 26 de juny de 1737.* I l'Arquebisbe és taxatiu i categòric en els seus manaments. Dues paraules els concreten: *Ordenam y Manam*. Com sigui que n'hi ha molts, procurarem exposar-ne alguns, els que creiem més interessants, i ho farem agrupant-los per temes que tinguin, si fa no fa, una certa correspondència.

L'ensenyament de la doctrina cristiana

Una de les primeres coses que disposa l'Arquebisbe en la seva visita és l'ensenyament de la Doctrina Cristiana. Si tenim en compte el grau elevat d'analfabetisme i per tant d'incultura d'aquella època, és lògica la preocupació de la clerecia per ensenyar el catecisme, tant als adults com als *minyón i minyones*.

Així doncs, cada diumenge i festa de guardar *irremissiblement*, el rector de la parròquia durant les misses, instruirà i ensenyarà al poble per espai d'un quart d'hora, ⁽¹¹⁾ la doctrina cristiana. I cada tarda d'aquests dies festius, durant mitja hora, ho farà als nens i a les nenes. Els pares i les mares són els responsables que els seus fills vagin cada diumenge a Doctrina i en tenen *una grave obligació que sos fills y los familiars seus estigan degudament instruits en matèria tant important y necessària*. D'altra banda, com a complement d'aquest ensenyament de la Doctrina, el rector dirà cada dia el rosari a la parròquia, i en acabar farà un acte de contrició. I per a moure els fidels *més a esta lloable devoció, concedim a tots, vuytanta dies de Indulgència*.

Els rectors també són obligats a explicar als fidels, almenys tres o quatre vegades a l'any, les moltes indulgències que es guanyen i els privilegis de què gaudeixen els que prenen o compren la Butlla de la Santa Croada *a fi de que no mallogren tant gran Tesor de la Iglésia*. ⁽¹²⁾

Tots aquests i altres manaments, afirma el prelat els disposa atenent-se als *Sagrats Cànon*s, Concili de Trento, y modernament per la *Bullla Apostolici Ministeri*, y en la *Constitució segona del Concili Provincial celebrat en lo any 1727*.

L'administració de la parròquia

L'arquebisbe dedica una bona part del document a donar ordres, manaments i amonestacions sobre la manera com ha de portar, el rector, l'economia de la parròquia i l'administració dels seus béns. És curiós destacar que l'incompliment de qualsevol prescripció sobre aquests afers, en coses que avui qualificaríem de petiteses, de seguida imposa el prelat al rector o als fidels el penyorament de 10 lliures o bé la pena d'excomunió.

Així tots els qui tenen el càrrec d'Administrador de Causes Pies, i d'últimes vo-

MANAMENTS

FETS PER LO ILLVSTRÍSSIM, Y REVERENDÍSSIM

Senyor Don Pere de Copons, y de Copons, per la gracia de Deu, y de la S. Sede Apostolica Archebisbe de la Santa Metropolitana Iglesia de Tarragona, Primat de las Españas, del Concèll de sa Magestat. En la Visita que Personalment ha fet en la Parroquial Iglesia de *S. Llorenç de l'Hermita de l'Alfama de Vilabertran*

del present Archebisbat de Tarragona als *26* de *Juny* de 1737.

RIMERAMENT Ordenám, y Manám, que se observen totes las Constitucions, tant Provincials, com Synodals, y aixi mateix tot lo disposat en las Visitas de Nostres Antecessors, menos en aquellas cosas en que per Nos serà donada nova especial providencia, baix las penas en aquells, y aquellas respectivament contingudas.

Item, en consideració de esser el Punt mes important per la salut Espiritual de las Animas al de la ensenyança de la Doctrina Christiana, y estar tant estretament encarregada esta obligació als Parrochos, per los Sagrats Canons, Concili de Trento, y modernament, per la *Bútila Apostolici Ministerij*; y en la Constitució segona del Concili Provincial celebrat en lo any 1727. ineguine lo disposat en la referida Constitució, Manám, que tots los Diumenges, y demés Festas irremissiblement, el Parrocho instruesca, y la ensenye al Poble en la Missa per lo espay de vn quart, y als Minyons, y Minyonas à las tardes per lo temps de mitja hora, y que exorte frequentment als Pares, y Mates, y als Pares de familias la grave obligació tenen, de que son fills, y los familiars seus estigan degudament instruits en materia tant important, y necessaria.

Item, Ordenám al Reverent Parrocho, que tots los dies se diga en la Iglesia el Rolari de Maria Santissima: Y que al acabar se, fesse fer vn acte de Contrició als qui hi assistiran. Y pera mouer mes á esta lloable devoció, concedim à tots, vuytanta dies de Indulgencia.

Item, que dit Parrocho, per la conservació de las Rendas de la present Iglesia, com de las Administracions pertanyents à ella, en continent forme vn llibre (en lo cas que no tinga ja esta providencia), en lo qual, ab tota distinció, y claredat note, y escriga totes las pias institucions, aixi de Missas, Aniverfaris, Festas, y demés Fundacions, fetas ja, y que en avant se fassen, designant lo die, mes, y any en que son, y seràn estadas fetas, y en poder de quins Rectors, ò Notaris seràn rebuts los actes, procurant tenirlos recondits en lo Armari, ò Arxiu de la present Iglesia; Notant aixi mateix los noms de las personas que faràn à ditas Fundacions, ò altrament à la present Iglesia, y sas Administracions, Censos, Censals, ò altres qualsevols annuas prestacions, calculant en ditas Partidas los actes quels corresponen, sots pena de cinquanta lliuras à nostre arbitre aplicadoras.

Item, que tots los que tenen Administracions de Causas Pias, y vltimas voluntats de Difunts; degan compareixer dins el termini de dos mesos en nostra Curia Ecclesiastica devant nostre Vicari General, pera donar compte, y desinir se ditas Administracions; sots pena de deu lliuras, y en subsidi de Excomunicació Major.

Item, que qualsevol Persona que tinga notieia de algunas Administracions de Causas Pias, ò de alguns Personats, los quals acabadas las Vidas de algunas Personas hajan de fer, ò sien aplicats à Causas Pias, ho denuncie al Parrocho de la present Iglesia dins vn mes: el qual deurá passar dita notieia à Nos, ò à nostre Vicari General immediatament ab distinció Relació, pera que se puga donar la providencia corresponent á fi de que no queden frustradas ditas Pias disposicions, en pena també de deu lliuras, y en subsidi de Excomunicació Major.

Item, que tots los que deuen aixi à la Obra, com à Confrarias, ò à qualsevol altre Administració de la present Iglesia, hajan de satisfer lo que estàn divent dins el termini de dos mesos; y los que no pogan cumpliro per sa actual pobreza, hajan de firmar obligació en forma, de cumplirlo dins vn competent termini, sots la referida pena de deu lliuras, y en subsidi de la de Excomunicació Major; Cominantlos de que altrament se proechirà contra de ells ab lo rigor que correspon à la gravetat de est delicté conforme Dret, y Justicia. Y baix las mateixas penas, y cominació, Manám als que no han donat compte de alguna administració hajan tingut, que

que lo donen dins lo mateix termini, y si resta debitor en alguna cantitat, la pague, ò be si es pobre, firme la obligació referida.

Item, en execució del que es està manà en las Visitas passadas, y del disposat per Constitucions Synodals, Manàm, que totas las almoynas, y emoluments de qualssevol Bacin de la present Iglesia se recondecan dins de vna Caixa, ò Armari, la qual se tanque ab dos, ò tres claus, vna de las quals haja de tenir irremissiblement lo Reverent Parrocho, sots pena de deu lliuras, y en subdidi de Excomunicació Major contra del que serà renitent; y del que entrarà, y eixirà de dita Caixa, se porte compte, y rahó. Y aixi mateix lo ques trobarà en lo Baci de las Animas cada mes se ne celebren Missas, Aniversaris, y altres pios suffragis per las animas dels Difunts, notant en vn libre lo ques traurà de dita Caixa, y los suffragis se hauràn fet, sots pena de finch lliuras.

Item, pera obviar las deplorables desgracias que frequentment se experimentan de morir ofegadas las criaturas recién nadas, per ocasió de tenirlas sos Pares en sos propis llits, y lo que mes dolorós es, el succehir estas desgracias à molts antes de rebre lo Sant Sagrament del Batisme, privant per esta incuria dels Pares, à las animas de dits parvulos de entrar en la eterna Benaventurança: Los Manàm molt estretament, y per las entranyas de Jesu-Christ que sian mes misericordiosos ab sos fills, posant lo major cuydado pera preservarlos de semblant desgracia, y que per est si los tingan en Brasóls, ó llit separat; Y quant per sa pobreza no pugan executar, procuren tenir el mes especial cuydado: Y sobre tot, que ab la brevedat mes possible sels administre lo Sant Sagrament del Batisme. Y Ordenàm al Parrocho de la present Iglesia, que quatre vegadas en quiscun any exhorte à las Ovellas al degut cumpliment de tot lo referit. Y aixi mateix Manàm, que dit Parrocho no admetia Padrins, ò Padrinas per la suscepció de dit Sagrament, als que sian menors de la edad de deu anys.

Item, per exterminar lo abominable abús, y los gravíssims danys Espirituals que se seguexen, de que molts despres de esser Promesos, ò encartats entren en las Casas, en que habitan las Promesas, originants de esta comunicació, gran escandol, y ofensas à Deu Nostre Senyor: Innovat rigurosament esta justa prohibició feta ja en las Constitucions Synodals de nostre Arcebisbat, Manàm à tots los referits encartats, ò Promesos, que per ningun cas se atrevescan à entrar en ditas Casas de las respective Promesas en menyspreu de esta prohibició, baix la pena de tres lliuras per cada vegada que contravindràn à ella, conforme dita previngut en ditas Constitucions Synodals, aplicant per iguals parts la referida pena à obs de la Sacrifici, del Batlle que la executarà, y del Aculador. Y encarregàm, y exhortàm a dit Batlle, que luego de requisit per el Parrocho, ò be ell per si sol si se noticia de haver contrafet algun Promés à esta tant llaible disposició, que lo executen irremissiblement per la expressada pena incorreguda; Y lo amonestàm de la precisa obligació que te en consciencia de executar aixi, y de valerse de altres medis (si ho judicará necessari) à fi de embaraçar semblants comunicacions. Y à fi de que se assegure mes la observancia de precaucions est punt tant perillós à las animas, ordenàm al Parrocho de la present Iglesia, que vna vegada cada mes al temps de la Missa Major amonesti à sos Feligresos sobre el degut cumpliment de esta disposició, y als Pares de la grave obligació tenen en consciencia, de embaraçar à sos fills dita comunicació: Y aixi mateix ordenàm, que tots los que hauràn contreret matrimoni, prengan, y oyan Missa de la Benedicció nupcial luego de haverse celebrat dit Matrimoni, y que no pugan diferir mes temps, que el de quinze dias, sots pena de finch lliuras aplicadoras à llochs pios à nostre arbitre.

Item, desitjam evitar la irreverencia ab que entran alguns en lo Temple de Deu, portant Rets, ò Gandalls, ò be los cabells lligats; y que altres se quedan en la porta de la Iglesia al téps de celebrarse los Divinos Oficis, no podent veurer degudament al Celebrant, y altrament efectos causa de distracció, y de no poderla ohir atentament; Y que aixi mateix alguns estàn ab postura irreverent, y recolrats sobre banchs: Manàm al Parrocho de la present Iglesia, que zelia, y cuyde de que no se cometian las referidas irreverencias, y faltas, exhortant al Batlle que invigile sobre el exacte cumpliment de esta prohibició que fem baix pena de vna lliura exigidora per dit Batlle del contraventor, aplicadora à ell, y à son arbitre.

Item, Manàm, que en las Partidas dels Obits se note si el Difunt es mort intestat, ò si ha fet Testament, calendant lo ab expressió del Notari en poder del qual serà fet, ab lo die, mes, y any: notant aixi mateix las Missas, y Llegats pios que haurà disposat, y lo demés que prevé la Constitució Synodal 8. de Officio Parochi. Y que igualment tinga vn libre en lo qual deurà notar las Missas aixi Cantadas, cum Refadas, que entrarà cada mes, ab expressió del dia que à ellas se haurà satisfet; Executat lo mateix per lo que respecta à las fundadas; Y se observará irremissiblement tot lo demés, que ordena la Constitució, 1. de celeb. Miss. baix las penas en ella contenidas, exigidoras dels Parrochos de las Iglesias, ó dels Receptors (si estos hi seràn), à nostre arbitre aplicadoras, y en subdidi de Excomunicació Major.

Item, per lo detestable abús, que se experimenta en la deguda observancia dels dias de Festa de

luntats de difunts, han de comparèixer, en el termini de dos mesos, davant de l'Arquebisbe, o del Vicari General per a donar els comptes corresponents. Si no ho fan se'ls imposarà *la pena de deu lliuras, y en subssidi de Excomunicació Major*. Semblantment, tots els qui deuen a Confraries o a qualsevol altre Administració de la Parròquia, han de satisfer-ho en el termini de dos mesos. Els qui per pobresa no puguin pagar han de firmar *obligació en forma, de compliro dins un competent termini, sots la referida pena de deu lliuras, y en subsidi de la de Excomunicació Major*. I segueix el document: *...comminantlos de que altrament se procehirà contra de ells ab lo rigor que correspon a la gravetat de est delicte conforme Dret, i Iusticia*.

Per a aconseguir una bona administració el Rector ha de portar un llibre on anotarà les rendes, les misses, els aniversaris, les fundacions, etc., que es facin, indicant clarament el dia, el mes i l'any i també en poder de quins rectors o notaris *seran rebuts los actes*. Tots els documents han de guardar-los *recondits en lo Armari, ó Arxiu de la present Iglésia*.

En aquestes qüestions de tipus econòmic trobem uns detalls veritablement anecdòtics, fruit tant d'una manca de fiabilitat com de la pobresa que imperava en aquells temps. Així l'arquebisbe mana que totes les almoines i emoluments que es recol·lectin a les bacines de l'església s'han de posar en una caixa o armari, i tancar-ho tot amb dues o tres claus, una de les quals l'ha de tenir *irremisiblement lo Reverent Parrocho, sots pena de deu lliuras, y en subsidi de Excomunicació Major contra del que serà renitent*. De manera semblant tot el que es recollirà a les bacines de les Ànimes es destinarà a dir misses i aniversaris per als difunts, i caldrà fer-ne la corresponent anotació als llibres *sota pena de cinch lliuras*.

Nadons ofegats al llit de llurs pares

En aquells temps, segons es dedueix dels manaments de l'Arquebisbe, molts nadons morien ofegats al mateix llit dels pares, ja que en acabar de nèixer l'infant, l'acotxaven al seu costat, i lògicament, sense voler, tot dormint, els progenitors inconscientment l'ofegaven. El prelat vol *obviar les deplorables desgràcies que freqüentment se experimentan de morir ofegades las criaturas recién nadas per ocasió de ternirlas sos Pares en sos propis llits*. I diu que *lo més dolorós és, el succehir estas desgracias à moltas antes de rebrrer lo Sant Sagrament del Batisme, privant per esta incúria dels Pares, à las ànimas de dits parvulos de entrar en la eterna Benaventurança*.

Davant d'aquest fet, estrany avui dia, l'Arquebisbe mana *molt estretament, y per las entranyas de Iesu-Crist que sian més misericordiosos ab sos fills, posant lo major cuydado pera preservarlos de semblant desgràcia i que per est fi lo tingan en Brasols, ò llit separat. Y quan per sa pobresa no pugan executaro, procuren teniri el més especial cuydado*.⁽¹³⁾

El Prelat ordena al Rector que quatre vegades l'any, exhorti els seus feligresos al compliment de les esmentades normes, i aprofita l'avinentesa per a recordar-li que no pot admetre com a padrins o padrines del baptisme als menors de deu anys.⁽¹⁴⁾

Els promesos no poden entrar a les cases de llurs promeses

Fins i tot en aquestes coses, i per qüestions de sana moral, es posaven els bisbes al segle XVIII. Els xicots no podien entrar a la casa de les seves promeses. Els era prohibit per les Constitucions Sinodals de l'Arquebisbat. Malgrat tot, quan l'arquebisbe Pere de Copons hi dedica un bon paràgraf dels seus *manaments*, accentuant i insistint en la dita prohibició, vol dir que els promesos no en feien gaire cas.⁽¹⁵⁾

I així ho diu ell mateix: *...per exterminar lo abominable abús, y los gravissims danys Espirituals que se segueixen, de que molts després de esser Promesos, ò encartats entren en las casas, en que habitan las promesas, originantse de esta comunicació, gran escàndol, y ofensas a Déu Nostre Senyor....* I mana a tots els referits encartats de sas respective Promesas en menypreu de dita prohibició. Volem remarcar el verb *atrevescan*.

La pena que els posa l'arquebisbe és de tres lliures per cada vegada que els promesos hi entrin. I mana al Rector i al Batlle que vigilin els promesos i que es poden valdre de qualsevol mitjà a fi de *embaraçar semblants comunicacions*. Per altra banda, el Rector ha de predicar una vegada cada mes a la Missa Major sobre aquest punt de moral. No cal dir que els pares també tenen una *grave obligació de consciència*.

Irreverències a la casa de Déu.

Una preocupació constant de l'Església, a través dels temps, ha estat que els fidels anessin al temple amb modèstia i amb bones positures, i que no cometessin mai les més mínimes irreverències. Els bisbes en les seves visites pastorals, i seguint les normes canòniques, donaven una sèrie de normes per a *mantenir els bons costums*. No és gens estrany, doncs, que en la visita objecte del nostre estudi, s'hi trobin un seguit de preceptes per impedir les irreverències, entre les quals podem destacar:

- Les dones han d'anar a la casa de Déu amb el cap cobert, sense portar rets o gandallas, o bé els cabells lligats. És a dir, al temple les dones no poden demostrar cap signe de coqueteria, ni ser cap motiu d'atracció, ni cridar l'atenció dels homes. ⁽¹⁶⁾
- Els homes quan van a missa, no s'han que quedar a les portes de l'església: *... altres se queden en la porta de la Iglésia al temps de celebrarse los Divinos Oficis, no podent veurer degudament al Celebrant; Y que així mateix alguns estan ab postura irreverent, y recolsats sobre banchs.*

L'arquebisbe mana al rector *Que zelia y cuyde de que no se cometian las referidas irreverencias y faltas i exhortant al Batlle que invigile sobre el exacte cumpliment de esta prohibició que fem baix pena de una lliura...*

No cal dir que moltes d'aquestes irreverències o mals costums que posa de manifest el prelat, han perdurat fins avui dia.

L'observança del descans dominical.

Fa notar l'arquebisbe que s'experimenta un notable abús de treballar els dies de festa de precepte. Exhorta el batlle que faci complir aquest manament, i, al qui no el compleixi, se li posarà una pena de tres lliures. Dóna molta importància al descans dominical durant el qual *els Faels Christians alaben à Déu nostre Senyor, y se exerciten en obras de son Divino Culto, y servey, mirant per la salvació de las Animas*. Per això el prelat encarrega *ab la més eficaz recomendació de nostre Pastoral Ofici a nostras Ovellas, de que sian molt cuydadosos de no conciliarse la indignació divina cometent esta grava ofensa...*

Fa una menció especial al Papa Benet XIII, ⁽¹⁷⁾ que va donar permís per treballar durant certes festes que eren considerades de precepte.

Excés de fundacions perpètuas de misses i d'aniversaris.

L'arquebisbe en les seves visites ha experimentat que *en la present nostra Diòcesi molt notable abús de admetrerse per los Parrochos y Comonitats fundacions perpètuas de Missas i Aniversaris sens prevehir el Decret y Aprobació Nostra o del Nos-*

tra Vicari General. Cal dir que els fidels, sobretot els més acabats, encarregaven misses i aniversaris en morir-se un familiar. Això representava unes bones rendes per al rector. D'aquí que cada parròquia havia de portar el llibre de les fundacions, i consignar-les sempre per escrit, la qual cosa era objecte d'un minuciós examen durant la visita pastoral. Per altra banda aquestes causes pies eren ben regulades pel Codi de Dret Canònic i altres Constitucions. Per això, el prelat, en l'escrit que comentem, recorda que es compleixin les Constitucions Apostòliques d'Urbà VIII i Innocenci XII i el concili provincial de 1717. ⁽¹⁸⁾ El problema radicava en el fet que, a través dels temps, als rectors se'ls acumulaven tantes misses que o bé no les podien celebrar per manca de dies, o bé s'endarrerien. D'aquí, i també per qüestions econòmiques, venia la seva regulació. Primerament els rectors havien d'analitzar si podien complir, *...resultant de tant culpable omisió, los atrasos tant considerables que en moltes Iglesias se experimentan de las Celebracions a que estan obligadas sens fer la deguda discussió de si podran complirlas;* després n'havien de donar coneixement a la Cúria, i tots els anys per lo mes de Janer fasia relació en los escrits a Nòs, o, a Nostre Vicari General del Numero de Missas que faltarán a celebrar... No cal dir que l'incompliment d'aquestes normes era penada entre 10 i 25 lliures.

A Vilabella, l'arquebisbe Copons, en analitzar els llibres de les causes pies, en detectà tan gran nombre que es veié obligat a fer-ne una llarga exposició. Anotà que des de l'anterior visita de l'any 1731 *han entrat a la present Iglésia, las quals són tres Aniversaris per Pau Sanahuja, á caritat 12 ll.; un aniversari per Jacintho Raft, á caritat 12 ll., y altre Aniversari per Margarida Mañé y Figueras de las Cabessas, á caritat 12 ll., y dos missas rezadas a caritat 6 ll., la una per Theresa Boada, y la altra per Anton Boada vivint.* L'Arquebisbe continua fent el recompte i no es pot estar d'assenyalar que la Parròquia de Vilabella té registrades en fundacions de Missas y Aniversaris en número de 368 celebracions a las quals corresponen cent trenta lliuras, quinze sous y sis diners, de Renda cobrable, una quartera de blat i los fruits que produheix i reditua el Camp dit de la Font. I afegeix el Prelat que com que el rector ha de celebrar en cada any vint y tres Missas pro Populo: resulta tenir el present dit R. Rector la obligació de cumplir en cada un any ab lo número de tres centes Noranta una Celebracions: las quals nos ha fet constar haver complert dit R. Rector. També s'esmenten quatre Aniversaris fundats i cinc misses resades, que per suposar-se esser incobrable las Rendes de la dotació, no se comprenen en lo estat de les obligacions que ha presentat el R. Rector, deixant de cumplir en ditas celebracions per el referit motiu de ésser la Renda incobrable.

Davant d'aquest acumulament de misses i d'aniversaris, l'arquebisbe ordena i mana al Rector *...que fassa todas las diligéncias posibles para reintegrar la Renda de dites fundacions (las que no pot cumplir); i en cas que pugui conseguir-ho de alguna de ellas, tinga tot cuydado en donar el degut cumpliment á estas obligaciones.* ⁽¹⁹⁾

El prelat insta molt el rector perquè totes les causes pies quedin relacionades en el llibre d'actes corresponents, ja que les que no hi consten, no té obligació d'observar-les. Així per exemple exposa *...que no ha pogut averiguar que el Comú de la present vila tinga la obligació de satisfacer las Missas Matinals, ni ha pogut encontrar la fundació de les dotze Missas Matinals celebradoras en los Tercers Diumenges de cada mes, y que per eix motiu deixa dit Rector de celebrar les referides dotze misses, com també per no haver pogut així mateix encontrar que les sis lliuras que antes feya Pere Cañellas y vuy presta Pere Dalmau del Mas Canyellas, correspongan a ditas dotze Missas Matinals, podrá el R. Rector continuar en suspender la celebració de les referides dotze missas.*

Creiem que no cal subratllar la importància econòmica, i moltes vegades gens religiosa, que tenia tot aquest garbuix de fundacions, misses, i aniversaris, i les seves implicacions en censals, rendes i compres i vendes de la població. Així aquelles sis lliures de què hem parlat abans, sembla que van tenir relació en la compra del Mas Cañellas de Vilabella, ja que diu el document que *...respecte de què no té el R. Rector en son poder el Acte de Encarregament de las sobreexpresadas sis lliuras, que Pere Dalmau se encarregà en la compra del Mas Cañellas, deurà dit S. Rector instar que se li entregue dit Acte, baix les penes sobreexpresades.*

Els beneficis de la parròquia

El document també tracta, i ahora ens dona a conèixer els beneficis que existien a Vilabella al segle XVIII: el Benefici de Santa Anna,⁽²⁰⁾ i el del Santíssim Cos de Crist. El primer fundat el dia 7 de Novembre de 1362, i l'altre el 30 del mateix mes de 1376. La primera cosa que caldria analitzar és la seva continuïtat a través de quatre segles. Cal dir també que un Benefici eclesiàstic comporta dues funcions: un ofici sagrat, és a dir, una finalitat espiritual, i el dret de l'obtentor a percebre unes rendes.

Sobre el Benefici de Santa Anna exposa l'arquebisbe que el seu actual obtentor, el clergue Josep Molas, no viu a Vilabella, tal com és ordenat, i que per tant, no pot celebrar cada dia als altars de Sant Antoni i de Sant Isidre. Manifesta també que malgrat que l'obtentor *no conserva tota la renda de la Dotació que foren vint lliures annuals, però que percebeix ... annuals*, que com no pot fer constar les misses celebrades, li ordena que en el termini d'un mes, sense excusa, faci constar davant del Secretari de l'Arquebisbat, les seves celebracions. Cas contrari, es passarà al segrest dels fruits i rendes del Benefici.

En semblants termes es manifesta el prelat quant al Benefici del Santíssim Cos de Crist; el seu obtentor és el clergue Agustí Molas.

Altres qüestions

Finalment, l'Arquebisbe troba una sèrie d'incongruències, com detalls que no s'ajusten a la litúrgia, o bé alguns desperfectes a l'edifici de l'església que cal arranjar. Mostrem-ne alguns:

- Ares que no tenen senyals d'haver estat consagrades, com les dels altars de Sant Isidre i Sant Antoni. Mana que no s'hi celebrin misses fins que no s'hagin consagrat les ares.
- Altars en què no hi ha imatges del Sant Crist, ni sacres, tant de Lavabo com de l'Evangeli de Sant Joan. Ordena, al Rector, que mani als respectius sagristans que ho col·loquin tot, *ab apercibiment de que no cumplintho dins el termini de tres mesos, incidiran en la pena de 6 lliures pagadoras de bens propis.*⁽²¹⁾
- Troba també que l'altar de la Mare de Déu del Patrocini *dita de allà dalt, està sens ara, y los adornos necessaris per la celebració del Sant Sacrifici de la Missa.* Mana al Rector que no hi celebri fins que no ho acondicioni.⁽²²⁾
- Es curiós destacar com l'Arquebisbe es posa en unes minúcies que només podem comprendre, repetim-ho, si pensem en la pobresa dels pobles en aquells temps. Ordena als regidors de Vilabella que facin desguarnir la casulla de domàs verd i que treguin *lo drap que hi ha en los pilars per contraforro*, i després que hi posin *el galó de plata que hi ha en una casulla vella que no serveix.* Fins i tot els diu el temps que ho han de fer: *per quan la sega.* Els diu també que d'un amit vell, en facin purificadors; que de dues albes *dolentes*, en faran una de nova, i encara quedarà roba per a fer algun amit...

– Així mateix mana als Regidors que reparin i escurin el rec o el vall⁽²³⁾ que hi ha al cementiri, al peu de la paret de l'església, perquè s'hi embassa l'aigua de la pluja, cosa que perjudica l'esmentada paret. També els ordena que aplanin un munt de terra que hi ha darrera el presbiteri. Perquè la gent del poble ho puguin realitzar sense cap perjudici els dona permís per a treballar els dies de festa.

Fins aquí el breu estudi que ens hem proposat fer d'aquest interessantíssim document que es guarda a l'Arxiu Parroquial de Vilabella. Estem convençuts, però, que no hem esgotat, ni de bon tros, tot el que se'n pot comentar, com per exemple, les qüestions de tipus moral que se'n deriven, les político-religioses, les històriques, les lingüístiques, etc. Potser algun dia emprendrem una nova tasca.

NOTES

1. Era rector de la parròquia mossèn Manuel Martí (1729-1749) i batlle Josep Gatell.
2. Vegin *Història de la Literatura Catalana* de M. de Riquer-A. Comas. pàg. 352. Edicions Ariel 1964.
3. Al segle XVI, comencen les discussions sobre la llengua (català o castellà) de la predicació o ensenyament del catecisme. En la predicació té una forta influència la literatura barroca. Recordem, però, que el Concili de Trent manà predicar amb un estil fàcil i entenedor. Op. Cit.
4. En aquests Concilis triomfen les tesis de la predicació en català, malgrat que alguns arquebisbes de Tarragona eren castellans com Juan de Guzmán i Mendoza (1628-1633). Aquesta obligació de predicar en la llengua del poble, era imposada sobretot durant l'advent i la quaresma. Semblants idees es repetiran encara en el Concili de Tarragona de l'any 1727.
5. Josep Llinars, arquebisbe, (1694-1710), ataca fortament la manera de predicar barroca. Així diu: «...I com que alguns predicadors, oblidant llur missió, cerquen la fama en llur persona i no en la persona de Jesucrist, usen paraules i frases tan primmirades que amb prou feines hi ha algú que els entengui...» Op. Cit.
6. La relació dels nobles i eclesiàstics que fundaren l'Acadèmia la dona A. Comas en *Història de la Literatura Catalana*, pàg. 79.
7. Margarida Arizeta. *Jansenisme del segle XVIIIè. i consciència catalana*. Col·lecció Òmnium Cultural Alt Camp, 1982. pàg. 23 i 25.
8. Elie Morera i Llauredó. *Tarragona eretiana*, Tom IV. pàg. 421.
9. Jaume Aguadé i Sordé, «Diario Español» de Tarragona del 5-8-1983. El permís per començar l'ermita de Vilabella, el va donar l'Arquebisbe Manuel de Samaniego i Jaca, el dia 1 de Maig de 1726, però el seu successor, l'Arquebisbe Copons, va començar a posar una sèrie d'entrebancs, uns de tipus moralista com «tenint en compte els abusos i irreverències que se solen cometre en hermites sumptuoses i de gran capacitat» i altres de tipus litúrgic, com la disputa sobre el patró de l'ermita.
10. Codi de Dret Canònic, art. 343 i següents.
11. Aquest costum d'ensenyar el catecisme durant la missa dels diumenges va durar pràcticament fins les disposicions del Concili Vaticà II, sobretot als pobles rurals. Ja el Papa Benet XIII (1724-1730), confereix a aquestes disposicions un caràcter preeminent. Així «l'Appendix Tarraconensis ad Rituale Romanum», del Cardenal Vidal i Barraquer, 1934, en parlar d'aquest tema diu, pàg. (107) textualment «iuxta statutum Benedicti XIII et generalem consuetudinem».
12. Els privilegis de la Butlla de la Santa Croada, indulgències i dispenses de dejunis i abstinències, mitjançant almoines, no es van suspendre fins l'any 1966.
13. El Rituale Romanum del Papa Pau V (1605-1621), editat per Pius XI (1922-1939), sobre aquests tema diu textualment: «Curet Parochus parentes infantis admoneri, ne in lecto secum ipsi, vel nutrices parvulum habenat, propter oppressionis periculum; sed eum diligenter custodiant, et opportune ad christianam disciplinam instituunt».
14. El Codi de D.C., manava als 14 anys, si bé afegia «nisi aliud iusta de causa ministro videatur».
15. Sobre aquesta qüestió hem conegut encara unes normes o regulacions per anar a casa de la promesa, segurament derivades d'aquestes prohibicions, cosa que demostra que, lògicament es va anar obrint la màniga: s'hi podia entrar només els dijous, dissabtes i, és clar, els diumenges.
16. Aquesta disposició ja era regulada pel Codi de D.C., en el seu article 1262: «Optandum ut, congruenter antiquae disciplinae, mulieres in ecclesia separatae sun a viris». I més encara: «...mulieres autem, capite cooperto et modeste vestitae...». Aquesta frase «congruenter antiquae disciplinae», es basa en la 1.ª Epístola de Sant Pau als Corintis (11,5), quan diu: «En canvi, tota dona que prega o profetitza amb el cap sense cobrir, deshonra el seu cap, perquè és exactament igual que si portés els cabells rapats. Per tant, si una dona no es cobreix, que es talli també els cabells».
17. El Papa Benet XIII, sembla que va donar aquestes disposicions, a instàncies del Concili Tarragonense de l'any 1727.
18. El Codi de D.C., dedicava tot un títol, el XXX, a les fundacions pies.

19. No va parar, però, aquesta acumulació de misses. Per exemple, trobem, segons els llibres de l'Arxiu Parroquial, que l'any 1772, se'n faren trenta-cinc, després d'aquesta Visita Pastoral, a la parròquia de Vilabella, que llavors, segons el cens de Floridablanca de l'any 1787, devia tenir uns 1506 habitants, es van celebrar 699 misses, pels següents conceptes: «1.- Missas cantadas per rahó de terras, 8; 2.- Aniversaris o missas cantadas fundadas, 148; 3.- Aniversaris i después de ells Absolta general amb honor de creu, 1; 4.- Missas resadas i fundadas ab la expressió de ser Matinals, 56; 5.- Missas resadas fundadas, 81; 6.- Missas pro populo, 88; 7.- Aniversaris de Animas, 70; 80.- Missas Nupcials, 6; 9.- Missas per rahó de parteras, 30; 10.- Missas per rahó de enterros de Adultos, 23 (73?); 11.- Missas per rahó de Albats, 16; 12.- Missas Cantadas o Aniversaris per rahó de les festes de alguns santys Vots de Poble, 31; 13.- Missas resadas per rahó de les festes de alguns Sants y del Poble ab la expressió de ser Matinals los dias de festa, 19; 14.- Missas resadas que acostuman fer celebrar los Administradors del Altar del Roser y del Nom de Jesús per alguns difunts, 12; 15.- Missas testamentarias, 49; 16.- Missas per alguns devots, 61.- I en compliment de tot quan és manat el Rector, mossèn Francesc Robinat, certifica que «totas las sobre expessadas Missas Cantadas, Aniversaris, y Missas resadas y demás officis correspondents al any 1772 estan ja cumplertas per mi y altres sacerdots que de orde mia han celebrat y ho afirmo vuy dia 31 de desembre del predit any (1772)».
20. La festa de Santa Anna se celebrava a Vilabella amb molta solemnitat. Va ésser votada el dia 14 de juliol de 1585, en temps del rector mossèn Joan Figols (1575-1595), segons la consuetud de finals del segle XVI, que es guarda a l'Arxiu Parroquial.
21. El document ho esmenta amb un llenguatge molt popular: «Saca, Lavabo, Ara. Evangeli de Sant Joan...»
22. El poble de Vilabella tenia molta devoció a la Mare de Déu del Patrocini. En dir l'escrit «dita d'allà dalt», al·ludeix que era situada al temple en un cambriell. Es representava un «ball» en honor d'aquesta Verge, obra de teatre religiós avui perduda.
23. Cal destacar del document moltes paraules catalanes, avui poc corrents en el llenguatge parlat, que demostren el domini de l'idioma que tenia el qui ho va escriure, el secretari de Cambra de l'Arquebisbat, Manuel Casadevall. Així aquest mot, «lo vall», masculí, en el sentit d'excavació longitudinal. Altres: galó, termini, obviar, obtentor, etc. Seria interessant fer-ne un estudi lingüístic.